

Le studia cu ochii aprinși și remarcă:

— Desenul tău e greșit. Complet greșit. Mă mir cum de n-am văzut asta de la început.

— Mi-ai spus o dată că atunci cînd desenez sînt pictor cu adevărat.

— Am luat stîngăcia drept forță. Dacă vrei într-adevăr să înveți, trebuie să iei totul de la început. Acolo, în colț, lîngă găleata cu cărbuni, sînt cîteva mulaje din ghips. Poți să lucrezi după ele chiar și acum, dacă vrei.

Vincent se îndreptă ca un automat spre colț și se așeză în fața unui picior alb de ghips. Mult timp nu putu să gîndească sau să facă vreo mișcare. Scoase din buzunar niște hîrtie de desen. Dar nu era în stare să tragă nici măcar o linie. Se întoarse și se uită la Mauve, care sta în fața șevaletului.

— Cum merge, vere Mauve?

Mauve se aruncă pe divanul cel mic și ochii lui injectați i se închiseră imediat.

— Tersteeg mi-a spus azi că e cel mai bun tablou pe care l-am făcut pînă acum.

După cîteva clipe, Vincent observă cu glas tare:

— Deci l-ai văzut totuși pe Tersteeg!

Dar Mauve sforăia ușor și nu-l auzi.

După un timp, Vincent își mai reveni puțin și începu să schițeze piciorul de ghips. După cîteva ore, cînd vărul său se trezi, făcuse șapte desene întregi. Mauve sări în sus ca o pisică, de parcă n-ar fi dormit deloc, și se repezi la el.

— Să văd, zise, ia să văd.

Se uită la cele șapte schițe și continuă să repete:

— Nu, nu, nu!

Le rupse pe toate și le aruncă bucățele pe jos.

— Aceeași lipsă de maturitate, același diletantism! Nu poți să desenezi forma așa cum arată? Nu ești în stare să redai corect o linie? Nu poți să faci și tu o copie fidelă măcar o dată în viață?

— Vorbești ca un profesor de la școala de arte frumoase, vere Mauve!

— Dacă ai fi frecventat niște școli de-astea, ai fi învățat să desenezi pînă acum. Mai desenează o dată. Dar, vezi, fă-l să semene a picior!

Trecu prin grădină spre bucătărie, ca să mănînce ceva. Curînd se întoarse și se apucă din nou de lucru, la lumina lămpii. Orele

noptii se scurgeau. Vincent făcea un desen după altul. Cu cât desena mai mult, cu atât simțea cum îi creștea ura împotriva bucății de ghips care zăcea în fața lui, otrăvinduo-l. Cînd zorile se furișară, mohorîte, pe fereastra dinspre nord, avea în jurul lui o movilă de copii. Se ridică amorțit și dezgustat. Mauve se uită din nou la schițe și le mototoli ghem pe toate.

— Nu sînt bune, nu sînt deloc bune. Încalci cele mai elementare reguli de desen. Uite, ia piciorul ăsta cu tine și du-te acasă. Dese-nează-l de o mie de ori și să nu te-ntorci pînă nu-l faci bine!

— Afurisit să fiu dac-am să fac așa ceva! zberă Vincent.

Aruncă piciorul în găleata de cărbuni și ghipsul se prefăcu în sute de cioburi.

— Să nu-mi mai pomenești vreodată despre ghips, nu mai pot îndura. Am să desenez după mulaje numai atunci cînd nu vor mai exista mîini și picioare de oameni vii.

— Dacă tu crezi că e bine așa... spuse Mauve cu răceală.

— Vere Mauve, eu nu pot să mă las condus de o metodă seacă, fie ea a dumatile sau a oricui. Fiecare trebuie să înfățișeze lucrurile potrivit personalității și temperamentului său. Trebuie să desenez așa cum văd eu, nu cum văd alții.

— Vincent, nu te supăra, dar nu vreau să mai am nimic de-a face cu tine, spuse Mauve cu tonul doctorului care vorbește cu un bolnav fără scăpare.

La amiază, cînd se trezi, Vincent o găsi în atelier pe Christine cu fiul ei mai mare, Herman. Era un copil de zece ani, palid, cu ochi sperioși, verzi, ca de pește, și cu o bărbie aproape inexistentă. Ca să stea liniștit, Christine îi dăduse o foaie de hîrtie și un creion. Nimeni nu-l învățase să scrie și să citească. Se apropie sfios de Vincent, deprins să fie prevăzător cu străinii. Vincent îi arată cum să țină creionul și cum să deseneze o vacă. Copilul se arată încîntat, și în curînd deveniră prieteni. Christine aduse nițică piine și brînză, și toți trei se așezară la masă.

Vincent se gîndi la Kay, la micul și drăgălașul Jan; un nod i se ridică în gît.

— Nu mă simt prea bine azi, ți l-am adus pe Herman să-l dese-nezi în locul meu.

— Ce s-a întîmplat, Sien?

— Habar n-am. Dar simt așa, de parcă totul e-n-tors pe dos în mine.

— Ai mai simțit așa și la ceilalți copii?

— Mi-a fost mie rău, dar nu chiar așa. Acum mi-e rău de tot.

— Trebuie să te duci neapărat să te vadă un doctor.

— N-are nici un rost să mă duc la doctorul de la dispensar, îmi trîntește ceva acolo, un leac, și gata. Leacuri îmi trebuie mie acum?

— Ar trebui să te duci la spitalul de stat de la Leyden.

— Ei da, asta cred și eu c-ar trebui!

— Nu e departe cu trenul, mergem mîine dimineață. Am auzit că acolo se duc oameni din toată Olanda.

— Se zice că e un spital bun.

Christine zăcu în pat toată ziua. Vincent îl desenă pe Herman, apoi, la prînz, îl duse acasă la mama Christinei. A doua zi, de dimineață, luară trenul spre Leyden.

— Cred și eu că te-ai simțit rău, spuse doctorul după ce o examină pe Christine și îi puse nenumărate întrebări. Copilul are o poziție anormală.

— Se poate face ceva, doctore? întrebă Vincent.

— O, da, firește, putem să-i facem o operație.

— E ceva grav?

— Acum nu. Trebuie întors copilul cu forcepsul și atîta tot. Dar asta necesită ceva bani. Nu pentru operație, ci pentru șederea în spital. Se întoarse către Christine: Ai ceva economii?

— Nici o lețcaie.

Doctorul își înăbuși un oftat.

— Asta aud de fiecare dată, spuse el.

— Și cam cît ar costa, doctore? întrebă Vincent.

— Nu mai mult de cincizeci de franci.

— Și dacă nu se operează?

— Atunci n-are nici o șansă să scape.

Vincent se gîndi o clipă. Cele douăsprezece acuarele pentru unchiul Cor erau aproape gata; asta însemna dintr-odată treizeci de franci. Restul de douăzeci de franci îi va lua din banii de la Theo pe aprilie.

— De bani mă îngrijesc eu, doctore, zise el.

— Bine. Veniți din nou sîmbătă dimineața și o voi opera chiar eu. Și-acum să vă mai spun încă ceva. Nu știu ce legătură este între voi doi și nici nu mă privește. Asta nu e treaba doctorului. Dar cred că e bine să știți că dacă această micuță doamnă continuă să facă trotuarul, n-o mai duce decît maximum șase luni.

— N-o să se mai întoarcă niciodată la viața aceea, doctore. Îți făgăduiesc.

— Foarte bine. Atunci vă aștept sîmbătă dimineață.

Cîteva zile mai tîrziu, Tersteeg intră în atelier.

— Văd că tot de pictură te ții.

— Da, lucrez.

— Am primit prin poștă cei zece guldeni pe care mi i-ai înapoiat. Cred că ar fi fost de datoria ta să treci și să-mi mulțumești personal pentru acest împrumut.

— Drumul e lung, *mijnheer*, și vremea a fost rea.

— Cînd ai avut nevoie de bani nu ți s-a părut drumul lung? Ei, ce să mai vorbim!

Vincent nu răspunse.

— Vezi, purtarea ta mă îndepărtează, Vincent. De aceea nici nu am încredere în tine și nu pot să-ți cumpăr desenele.

Vincent se sprijini de marginea mesei, pregătit pentru o nouă luptă.

— Eu cred că n-ar trebui să existe nici o legătură între cumpărarea lucrărilor mele și discuțiile și neînțelegerile dintre noi. Eu cred că asta ar trebui să depindă nu de purtarea mea, ci de calitatea desenelor mele. Nu știu dacă este tocmai corect să lași antipatia personală să-ți influențeze părerea asupra unei lucrări de artă.

— Desigur că nu. Dacă ai putea să realizezi ceva cu un pic de farmec, ceva care să atragă publicul, eu aș fi primul care m-aș bucura să-ți vînd lucrările în Plaats.

— *Mijnheer* Tersteeg, un desen la care ai trudit din greu și în care ai pus o părticică din sufletul tău nu poate fi nici lipsit de atracție, nici greu de vîndut. Dar poate că e mai bine să nu fac sforțări să plac de la început tuturor.

Tersteeg se așează fără să-și descheie paltonul și fără să-și scoată mînușile. Își sprijinea mîinile de măciulia bastonului.

— Știi, Vincent, uneori îmi face impresia că tu preferi să nu vinzi, că îți place mai bine să trăiești în continuare pe spinarea altora.

— Aș fi foarte fericit să vînd cîte ceva, dar sînt și mai fericit cînd un artist adevărat, ca Weissenbruch, de pildă, spune despre un desen pe care dumneata îl socotești imposibil de vîndut: „Exprimă realitatea, aș putea să mă inspir și eu după el!“ Deși banii sînt de mare importanță pentru mine, mai ales acum, mă gîndesc că, în primul rînd, datoria mea este să realizez ceva serios.

— Asta se poate aplica unui om bogat ca De Bock, dar, fără îndoială, nu unuia ca tine.

— Principiile de bază ale picturii, dragă *mijnheer*, au foarte puțin de-a face cu veniturile pictorului.

Tersteeg își puse bastonul pe genunchi și se rezemă de spătarul scaunului.

— Părinții tăi mi-au scris, Vincent, și mă roagă să fac tot ce pot ca să te ajut. Foarte bine. Dacă nu pot, cu conștiința împăcată, să-ți cumpăr desenele, sînt gata, cel puțin, să-ți dau un sfat practic. Te nenorocеști umblînd în zdrențele astea jalnice. Trebuie să-ți cumperi haine și să încerci să salvezi aparențele. Uîți că ești un Van Gogh! Apoi ar trebui să încerci să pătrunzi în societatea cea mai bună din Haga și să renunți la legăturile cu muncitorii și oamenii din clasa de jos. Ai o deosebită înclinație spre tot ceea ce e urît și mizer, ai fost văzut în locuri și în tovărășia unor persoane care lasă mult de dorit. Cum poți să speri că vei avea vreodată succes cu o asemenea purtare?

Vincent părăsi sprijinul pe care i-l oferea masa și se apropie de Tersteeg. Dacă mai exista vreo șansă să-i recîștige prietenia, atunci acesta era momentul cel mai potrivit. Se căzni să găsească un ton cît mai blînd și mai plăcut.

— *Mijnheer*, îți mulțumesc din suflet că încerci să mă ajuți, am să-ți răspund cît se poate de sincer și de cinstit. Cum să mă îmbrac mai bine, cînd nu-mi rămîne nici un franc pentru îmbrăcăminte și n-am nici un alt mijloc de cîștig? Să cutreieri cheiurile, piețele și fundăturile, sălile de așteptare și chiar localurile e o trecere de vreme plăcută doar pentru un artist. Eu prefer, totuși, să mă duc prin cele mai murdare locuri, dar să găsesc ceva de desenat, decît să merg la un ceai cu cucoane fermecătoare. Să rătăcești în căutare de subiecte, să trăiești printre muncitori, să desenezi după natură chiar la fața locului este o muncă grea, uneori chiar murdară. Dar manierele și îmbrăcămîntea unui negustor nu mi se potrivesc nici

mie și nici altuia care nu e obligat să stea de vorbă cu doamne distinse și domni bogați pentru a le vinde tablouri scumpe și a face avere. Locul meu e într-o fundătură din Geest, unde să desenez săpătorii, așa cum am făcut azi. Acolo fața mea urâtă și haina jerpelită se potrivesc de minune cu cadrul înconjurător, acolo mă simt eu însumi și muncesc cu plăcere. Dacă aș purta o haină aleasă, muncitorii pe care vreau să-i desenez s-ar feri și n-ar mai avea încredere în mine. Vreau ca desenele mele să le deschidă oamenilor ochii asupra unor lucruri demne de văzut și pe care nu toți le cunosc. Dacă uneori trebuie să sacrific conveniențele sociale ca să realizez ceea ce vreau, nu există, oare, o justificare pentru asta? Mă înjosesc dacă mă amestec printre oamenii pe care vreau să-i desenez? Mă cobor oare pe mine însumi când intru în casele lucrătorilor și ale oamenilor săraci, sau când îi primesc în atelierul meu? Cred că meseria mea o cere. Asta este ceea ce numești dumneata pierzania mea?

— Ești tare încăpăținat, Vincent, și nu vrei să ascuți de oamenii mai bătrâni, care pot să te ajute. Ai dat greș și înainte și ai să dai greș din nou. Va fi iarăși aceeași poveste, luată mereu de la început.

— Am mîna de desenator, *mijnheer* Tersteeg, și nimic nu mă poate împiedica să desenez, oricît m-ai sfătui dumneata. Te întreb: m-am îndoit sau am șovăit vreodată din ziua cînd m-am apucat de desen? Doar știi foarte bine ce greu mi-am croit drumul și cum, încet-încet, am devenit tot mai puternic în luptă.

— Poate. Dar lupti pentru o cauză pierdută. Se ridică, își încheie mînușa și-și puse jobenul pe cap. Mauve și cu mine o să avem grijă să nu mai primești bani de la Theo. Cred că e singura cale ca să te facem să revii la realitate.

Vincent simți ceva sfărîmîndu-se în pieptul lui. Dacă dădeau atacul în partea lui Theo, era pierdut.

— Doamne! strigă el. De ce să-mi faceți una ca asta? Cu ce v-am greșit de vreți să mă distrugeți? Credeți că e cinstit să nimiciți un om numai pentru că nu se potrivește cu vederile voastre? Nu puteți să mă lăsați să merg pe drumul meu? Vă făgăduiesc să nu vă mai stingheresc niciodată. Fratele meu e singurul suflet care mi-a mai rămas pe lume. Cum puteți să mi-l luați?

— E pentru binele tău, Vincent, spuse Tersteeg și ieși.

Vincent luă portofelul cu bani și străbătu în fugă drumul spre oraș, ca să cumpere un picior de ghips. Jet răspunse la sunetul clopoțelului în Uilenboomen. Era surprinsă să-l vadă.

— Anton nu e acasă, spuse ea. Să știi că e grozav de supărat pe tine. A spus că nu vrea să te mai vadă niciodată. O, Vincent, sînt atît de necăjită de ceea ce s-a întîmplat!

Vincent îi puse piciorul de ghips în brațe.

— Te rog, dă-i-l lui Anton și spune-i că-mi pare nespuse de rău.

Se întoarse și era pe punctul de a coborî treptele, cînd Jet îl opri punîndu-i o mîină prietenoasă pe umăr.

— Pînza *Scheveningen* e gata. N-ai vrea s-o vezi?

Se opri în fața picturii lui Mauve, un tablou mare, reprezentînd un cuter de pescuit, tras pe plajă de cai. Știa că se află în fața unei capodopere. Caii erau ponei, bieți ponei bătrîni, prost îngrijiți, cu pete negre, albe și cafenii; stăteau acolo, răbdători și supuși, blînzi, împăcați cu soarta și cuminți. Mai aveau de tras barca grea o ultimă bucată de drum, treaba era pe sfîrșite. Gîfiau, lac de sudoare, dar nu se plîngeau. Se obișnuiseră cu truda de mult, de ani și ani. Se resemnaseră cu viața și cu povara lor. Iar dacă mîine ar veni vremea să fie mînați la cel care urma le jupoaie pielea, ei bine, erau pregătiți și pentru asta.

Vincent descoperi în tablou o filosofie profundă, care i se aplica și lui și care spunea: „*Savoir souffrir sans se plaindre, ça c'est la seule chose pratique, c'est la grande science, la leçon à apprendre, la solution du problème de la vie*”¹.

Plecă din casa lui Mauve întărit și oarecum amuzat că tocmai omul care-i dăduse cea mai puternică dintre lovituri era cel care-l învăța s-o îndure cu resemnare.

1. Să știi să suferi fără să te plîngi, aceasta este singura cale practică, este marea artă, lecția ce trebuie învățată, rezolvarea problemei vieții (în fr. în orig.).